

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Хімч Марії Ігорівни «Гене́за, сучасний стан та туристсько-рекреаційне значення об'єктів сакральної сфери Івано-Франківської області», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 10 Природничі науки за спеціальністю 103 Науки про Землю

Актуальність дослідження. Територія як об'єкт сучасних досліджень зі спеціальності 103 «Науки про Землю» є не лише ландшафтною системою відповідного рівня організації (планетарного, регіонального, локального). Сьогодні це особливе соціо-географічне утворення, яке є поєднанням відповідних природних компонентів, елементів і процесів із компонентами, елементами та процесами, що мають антропогенну генезу. Це географічна об'єктивність функціонування ландшафтної оболонки Землі у XXI столітті. Характер формування та функціонування складної системи «Людина – Природа» визначає не лише фізіономічні риси територіальних систем, а, насамперед, характер, інтенсивність та спрямованість сучасних природних процесів, які є каталізаторами або результатом відповідних зовнішніх впливів факторів антропогенного походження. Діяльність людини, яка передбачає розумне та шанобливе використання природних умов і ресурсів, формування екологічно-збалансованого середовища, це діяльність, пов'язана із нематеріальною складовою нашого життя. Як наслідок формується сакральний компонент сучасного географічного середовища. Із ним пов'язані унікальні ландшафти, об'єкти природно-заповідного фонду, культурної спадщини регіону тощо.

Івано-Франківська область – це модельна територія дослідження. Ця адміністративно-територіальна структура є складним суспільно-географічним утворенням. Має неоднорідну фізичну поверхню, ландшафтну структуру формують різні одиниці типологічної і регіональної класифікації натуральних ландшафтів. Водночас, ця територія характеризується нашаруванням різних культурних пластів. Усе це неодмінно вплинуло не лише на особливості формування та організації модельної території, але й визначає сучасні особливості об'єкту і предмету наукового пошуку. Тому дослідження генезису, сучасного стану та туристсько-рекреаційного значення об'єктів сакральної сфери Івано-Франківської області є актуальною науковою проблемою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося на кафедрі екології та безпеки життєдіяльності факультету плодоовочівництва, екології та захисту рослин відповідно до загальної програми наукових досліджень Уманського національного університету садівництва «Концептуальні засади та механізми сталого розвитку України (державний реєстраційний номер 0121U112522)».

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих в роботі, їх наукова новизна. Отримані результати дисертаційного дослідження є науково обґрунтованими та доведеними твердженнями, які викладені у логічній послідовності. Отримані здобувачем наукові результати підтверджуються даними, опублікованими вітчизняними та зарубіжними ученими за темою наукової роботи, у матеріалах науково-практичних конференцій різних рівнів організації тощо. У дисертації вперше виконано дослідження географічних об'єктів, що формують сакральну сферу Івано-Франківської області, з погляду їхнього походження; обґрунтовано періодизацію формування та розвитку сакрального простору території дослідження; розроблено методику інтегральної оцінки об'єкту дослідження за показником просторової сакралізації; виконано туристично-рекреаційне районування Івано-Франківської області на основі кластерного підходу. Удосконалено теоретико-методологічні основи суспільно-географічних, а саме сакральних географічних досліджень; методику оцінки об'єктів, що формують сакральність території дослідження, як об'єктів розвитку рекреаційно-туристичної діяльності. Отримало подальший розвиток теоретичні основи суспільно-географічних досліджень, розробка принципу природно-антропогенного сумісництва.

Структура і зміст дисертації. Результати дисертації відображено у 13-ти публікаціях: п'яти статтях (три статті видані у фахових виданнях України, дві – у міжнародних наукових виданнях) та восьми публікаціях, у яких засвідчено апробацію матеріалів дисертації (три – у матеріалах Міжнародних науково-практичних конференцій та п'ять – Всеукраїнських науково-практичних конференцій).

Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 240 сторінок, основна частина викладена на 183 сторінках комп'ютерного тексту. Список використаних джерел включає 230 найменувань.

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; подано коротку характеристику підходів, принципів і методів наукового пошуку; визначено наукову новизну і практичне значення дисертації; представлено апробацію матеріалів дослідження та публікації за результатами дослідження.

У *першому розділі* дисертації викладено теоретико-методологічні засади сакральних географічних досліджень. Автор обґрунтувала об'єкт, предмет і методи дослідження сакральної сфери Івано-Франківської області. Показала сучасні тенденції диференціації та інтеграції наукового знання сакральної географії. Проаналізувала поняттєво-термінологічний апарат сакральних географічних досліджень. Розкрила основні етапи історії розвитку цього напрямку наукових досліджень в Україні.

У *другому розділі* детально розглянуто природні та суспільно-історичні передумови формування сакральної сфери модельної території. Детально вивчено природні умови та ресурси як передумови формування природних і природно-антропогенних об'єктів сакральної сфери. Виконано періодизацію розвитку сакральної сфери Івано-Франківської області. Суспільно-географічну основу цього розділу посилено застосуванням автором математичних і статичних методів дослідження. А саме: введено та обраховано індекс споруджуваності сакральних об'єктів Івано-Франківської області, який математично доводить ступінь впливу відповідного періоду та державного утворення на їхнє формування.

У *третьому розділі* досліджено генезис об'єктів сакральної сфери модельної території; дано детальний опис природних і природно-антропогенних і власне антропогенних об'єктів, що формують сакральний простір Івано-Франківської області; вивчено їхню географічність. Варто зазначити, що здобувач наукового ступеня «доктор філософії» сформувала банк даних, який складається з 69 природних і природно-антропогенних і 614 антропогенних об'єктів, що формують сакральність модельної території. Розділ містить значну кількість рисунків, що візуалізують інформацію про статус цих об'єктів та особливості поширення в межах оновленої схеми адміністративно-територіального поділу Івано-Франківської області.

У *четвертому розділі* дана комплексна оцінка сакральності території дослідження за показником сакралізації простору та виконано туристично-рекреаційне районування. Для виконання сформульованих завдань цього розділу дисертаційного дослідження автор вдало використала ГІС-технології та метод кластерного аналізу, що дало змогу науково-обґрунтовано виконати районування території дослідження відповідно до Цілей сталого розвитку України.

Практичне значення наукових результатів. Отримані результати дисертаційного дослідження можуть бути використані органами місцевого самоврядування Івано-Франківської області (місцевими громадами, об'єднаними територіальними громадами) для реалізації Цілей стратегії сталого розвитку України; з метою раціонального природокористування; формування позитивного туристичного іміджу та туристичного бренду; збереження об'єктів культурної спадщини; збереження та розширення об'єктів природно-заповідного фонду. Важливим є те, що результати дисертаційної роботи впроваджені в освітній процес кафедри екології та безпеки життєдіяльності факультету плодоовочівництва, екології та захисту рослин Уманського національного університету садівництва; у роботу Управління культури, національностей та релігій Калуської міської ради Івано-Франківської області (використовуються при вивченні можливостей і потреб у збереженні та охороні об'єктів культурної спадщини).

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.
Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу М.І. Хіміч, варто вказати на такі дискусійні положення та зауваження.

1. У розділі 1 «Теоретичні та методологічні засади сакрально-географічних досліджень» у підпункті 1.1 «Об'єктно-предметна сфера сакральної географії» автор дає детальний аналіз об'єкту і предмету дослідження сакральної географії у розумінні Л.Т. Шевчук, О.І. Шаблія та інших науковців. Варто зауважити, що автор стоїть на позиціях зазначених дослідників.

2. Зважаючи на особливості історичного формування та розвитку Івано-Франківської області і власне з метою посилення ступеня теоретичного обґрунтування питань першого розділу дослідження варто було б додати аналіз зарубіжного досвіду вивчення географічних об'єктів, що формують сакральний простір Івано-Франківської області.

3. Доцільно підняти верхню хронологічну межу періодизації формування та функціонування сакральних географічних об'єктів території дослідження, врахувавши етапи періоду Другої світової війни, післявоєнної відбудови, періоду «відлиги», активного радянського будівництва, «застою» та періоду незалежної України.

4. З метою посилення отриманих результатів дисертаційного дослідження та розуміння впливу відповідних етнічних груп на формування антропогенних об'єктів сакральної сфери модельної території, інформативності індексу споруджуваності варто було б проаналізувати зміни у етнічному складі населення Івано-Франківської у різні історичні періоди.

5. Є зауваження до оформлення таблиць. Також у тексті дисертації зустрічаються певні орфографічні, стилістичні недоречності, які не є властивими науковому дискурсу української мови.

Висловлені зауваження не впливають на загальну високу оцінку змісту та наукового рівня дисертації. Дисертаційна робота є оригінальним, самостійним дослідженням з актуальної проблеми наук про Землю.

Загальний висновок. Вважаю, що дисертаційне дослідження М.І. Хіміч «Генеza, сучасний стан та туристсько-рекреаційне значення об'єктів сакральної сфери Івано-Франківської області» є самостійно виконаною, завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані теоретико-методологічні та практичні результати. Зміст дисертації відповідає зазначеній меті дослідження та сформульованим завданням. Наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими та отримали необхідну апробацію під час роботи на науково-практичних конференціях різних рівнів організації. Структура та обсяг дисертації відповідають чинним вимогам.

Дисертація Хіміч Марії Ігорівни на тему: «Гене́за, сучасний стан та туристсько-рекреаційне значення об'єктів сакральної сфери Івано-Франківської області» на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 10 Природничі науки за спеціальністю 103 Науки про Землю повністю відповідає вимогам п.6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі змінами) і Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими Наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), а її автор – Хіміч Марія Ігорівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 10 Природничі науки за спеціальністю 103 Науки про Землю.

Рецензент:

кандидат географічних наук,

доцент кафедри екології та безпеки життєдіяльності

Уманського національного університету садівництва

Ірина КРАВЦОВА

Підпис <i>Ірини Кравцової</i>
ЗАСВІДЧУЮ
Завідувач канцелярії Уманського НУС <i>Вікторія Терещак</i>
" 30 " 01 2024 р.

